

Bedő Orsolya

A lengyel történelemérettségi

Lengyelországban, úgy, mint Magyarországon 2005 óta kétszintű érettségit kell tenniük a középiskolát sikeresen befejező diákoknak. A reform bevezetését eredetileg 2002-re tervezték, ekkor már választhattak a diákok, hogy „rég” illetve „új” típusú érettségit tesznek-e.

Az új érettségi átvette a felvételi vizsgák szerepét, 2005-től a lengyel diákoknak sem kell külön felvételizniük a különböző felsőoktatási intézményekbe.

A lengyel diákoknak 2010-től minimum négy, maximum hat tárgyból kell érettségi vizsgát tenniük, ezek a következőképpen oszlanak meg: kötelező tantárgy a lengyel nyelv, egy választott beszélt idegen nyelv és a matematika (2010-től kötelező, addig csak választható), a választható tárgyak közt szerepel többek közt a történelem is.

A magyar érettségi rendszerrel ellentétben Lengyelországban csak lengyel nyelvből, a nemzeti kisebbségek nyelveiből, valamint választott idegen nyelvből kell szóbeli vizsgát tenni, míg a többi tantárgyból, így történelemből is, közép- és emelt szinten is csak írásbeli vizsgát tesznek a diákok.

Míg a magyar diákok használhatják az atlaszukat a történelem érettségi folyamán, addig a lengyel diákok semmilyen segédeszközzel nem rendelkezhetnek.

A lefordított követelményrendszer nem az Oktatási Minisztérium által jóváhagyott, hanem annak egy a „Znak dla szkolych” kiadó által készített bővített változata. Ez a követelményrendszer részletesebben mutatja be, hogy a diákoknak mit kell elsajátítaniuk az eredményes érettségi vizsga letételéhez. E követelményrendszer logikusan tagolt, ezzel könnyíti meg a tananyag rendszerezését, mind a tanulók, mind a tanárok számára, külön kiemeli a történelmi korszakokat, azokon belül a hangsúlyos eseményeket, összefüggéseket és a fogalmakat is, és különbséget tesz a közép- és emeltszintű követelmények között. A követelményrendszer hároméves ciklusra épül, ugyanis a lengyel középiskola (liceum) három éves.

KÖVETELMÉNYRENDSZER HÁROMÉVES CIKLUSRA

I. Bevezetés a történelembe

- Megismerkedés a tudomány által ismert alapokkal és a történetírással (különös tekintettel a történelem segédtudományaira).
- Felvilágosítást adni arról, hogy a mai társadalmi életben milyen fontosak a történettudományi ismeretek (tekintettel arra, hogy mekkora veszélyt jelentenek a történelmet manipuláló egyének és társadalmi csoportok). Hangsúlyozni azt, hogy a történeti ismeretek milyen hasznosak a nevelésben.

A tanulónak tudnia kell:

- Ismerni a történelem periódusait, a régészeti korszakokat.
- Elhelyezni az eseményeket térben és időben.
- Történelmi terminusokat és fogalmakat használni.
- Ismerni a történelmi források típusait.
- Következtetéseket levonni a különböző forrásokból származó információkból.
- Ismerni a történelem segédtudományainak szerepét az események feltárásában.

II. A Keleten születő civilizáció

- Földrajzi feltételek hatása az első társadalmak kialakulására.
- A munka és a társadalmi szerveződés hatása a civilizáció kialakulására, társadalom és államszervezet.
- Lakosság foglalkozása.
- Az állam, mint a társadalomszerveződés alapvető formája.

Fogalmak: történelmi forrás, historiográfia, kronológia, földrajzi determinizmus, paleolitik, mezolitik, neolitik, bronzkor, vaskor, neolitikus forradalom, állam, társadalom, öntözéses földművelés, despotikus monarchia, teokrácia.

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

Emeltszintű követelmények

- *Legrégebbi öntözéses földművelésen alapuló civilizációs állomások a Közel-Keleten, a nagy folyók mentén Ázsiában és Afrikában.*
- *Egy a felsoroltak közül választott civilizáció bemutatása (Egyiptom, Sumer, Babilon, Asszíria, Perzsia, Kína és India).*

III. Ókori népek vívmányai a mediterrán civilizáció történetében

- Politeista és monoteista vallások- egy választott példa bemutatása.
- Papi réteg helyzete és jelentősége.
- Különböző megközelítése a halott kultusznak és a túlvilág ábrázolásának.
- Eredmények a matematika, asztronómia, orvoslás, technika, irodalom és művészet – mint a civilizáció alapja – terén

Fogalmak: szokásjog, kódex, tízparancsolat, hieroglifa, ékírás, szanszkrit, betűírás, piktogramok, politeizmus, monoteizmus, kiválasztott nép elmélete, próféták, Tóra, Biblia, antropomorfizmus, zoologizmus, reinkarnáció, nirvána, diaszpóra.

Emeltszintű követelmények:

- *Szokásjog és írott jog (például Hamurabi és Mózes törvényeinek bemutatása).*
- *Indoeurópai jelenség – népvándorlás, letelepülés, nyelv.*

IV. Hellász az antik időkben

- Görögország természeti adottságainak hatása a népesség foglalkozására és az államszervezet típusaira: a polisz.
- Az athéni és a spártai politikai és társadalmi berendezkedés alapjai – a rendszer eredete.
- A hellén világ konfrontációja a barbárokkal (kereskedelmi, katonai és vallási téren).
- Eurázsia területi expanziója és a hellenisztikus kultúra elemeinek keveredése a keleti kultúrával.

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

- Az ókori görög kultúra továbbélése az európai kultúrában (berendezkedés, vallás, filozófia, művészet, tudomány, irodalom, színház, olimpia).

Fogalmak: Hellász, hellén kultúra, hellenisztikus kultúra, égei kultúra, kolonizáció, kolónia, migráció, metropolita, geruszia, eforoszkok, spártai nevelés, oligarchia, osztrakiszmosz, drakóni törvények, sztratégosz, hoplita, falanx, polgár, tyrannosz, demagóg.

Emeltszintű követelmények

- *A mediterrán civilizációk legrégebbi központjai – az égei és a mükénéi kultúra*
- *Háborús konfliktusok Hellász történetében*
- *Az ókori görög filozófusok világnézete*
- *Egyének szerepe az állam történetében, választáshoz: Dareiosz, Szókratész, Periklész, Nagy Sándor stb.*

V. Róma az antik időkben

- Az államszervezet kialakulása – a királyságtól a köztársaságon keresztül a császársáig.
- A római társadalom differenciálódása, „oszd meg és uralkodj”, a rabszolgaság problémája.
- Az Imperium Romanum felépítése, területi határ, adminisztráció, provinciák romanizációja.
- A kereszténység – Az egyház felépítése, szervezete.
- A mediterrán világ egységének összeomlása a IV. század végén és az V. században.
- A római kultúra hatása az európai kultúrára (vallás, jog, technika, művészet, latin nyelv, irodalom).

Fogalmak: antik, etruszkok, köztársaság, imperium, császárság, plebs, patríciusok, legio, provincia, consul, cenzor, praetor, néptribunus, senatus, aedilis, questor, diktátor, latifundium, vétójog, triumvirátus, cézár, principátus, dominatus, triumphus,

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

romanizáció, urbanizáció, colonus, pax romana, szentenciák ismerete pl.: dura lex sed lex stb., szinódus, eretnek, dogma, egyház, hatalombitorló, edictum, pénzrontás.

Emeltszintű követelmények:

- *Egyéniségek szerepe az állam történetében, választott példák alapján, a választáshoz: Julius Caesar, Octavianus-Augustus, Nagy Konstantin stb.*
- *Rómaiak összetűzése a barbár világgal (kereskedelmi, katonai és kulturális téren)*
- *Bizánc, mint a Római Birodalom továbbélése – I. Justitianus uralkodása*
- *Az írás, mint joghordozó és a civilizáció fejlődésének fontos állomása (Az írásbeliség különböző formái, anyagok és íróeszközök)*
- *Kereszténység az antik civilizációban*

A tanulónak tudnia kell:

- értelmezni a korszakra jellemző történelmi forrásokat;
- meglátni a történelmi folyamatok mozgatórugóit a következő területeken:
 - gazdaság:* közel-keleti gazdaságtól, rabszolgák Görögországban és Rómában és colonusokon keresztül az áru- és pénzgazdálkodásig;
 - társadalom:* a közel-keleti, görögországi és római társadalom és jogrendszer;
 - államszervezet:* teokrácia, oligarchia, köztársaság, dominatus, principátus;
- észrevenni a vallás hatását az ókori társadalmakra;
- ismerni az ókori civilizációk bukásának okait és következményeit;
- felfedezni az antik kultúra továbbélését az európai kultúrában;
- összehasonlítani az államformákat, az ókori világ vallásait, gazdasági- és jogrendszereket és a kulturális eredményeket;
- nagy egyéniségek szerepét bemutatni a történelemben.

VI. A középkori világ

- Bizánc, mint a Kelet-római Birodalom továbbélése (vallás, kultúra, hatalom).
- Az antik civilizáció drámája, új korszak születik, 500 körüli események a világban.
- Nagy Károly, I. Ottó és III. Ottó új elképzelése az egységes, keresztény Európáról.
- Európa összetűzésben az iszlám világgal (kereskedelmi, katonai és kulturális téren).
- A szlávok és első államaik Európa koraközépkori történetében és kultúrájában.
- Az államszervezet, a társadalom és a gazdaság fejlődése Európában – a feudális monarchiától a rendi monarchiáig.
- Európa – kétarcú kereszténység (Nyugat-Róma, Kelet-Bizánc).
- Császárság és pápaság – rivalizálás a hatalomért a középkori Európában.
- Gazdasági és társadalmi változások Európában a XIV. és XV. században.
- Az univerzális középkori kultúra.
- A lengyel állam I. Mieszkótól Ferdeszájú Boleszlávig (terület, közigazgatás, hatalom, lakosság, gazdaság, vallás, probléma az ország egyben tartásával).
- A szuverenitás és a függőség között – kapcsolatok a szomszédokkal és a pápával.
- Ferdeszájú Boleszláv státútumának politikai, gazdasági és társadalmi következményei a lengyel területeken a XIII. századig.
- A lengyel területek egyesítésének folyamata a XIV. és a XV. században – elősegítő és hátráltató tényezők.
- Lengyelország az európai politikában a XIV. században.
- Anyagi és szellemi kultúra a középkori Lengyelországban

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

- Lengyel-magyar és lengyel-litván kapcsolatok a XIV. században (unió, dinasztikus problémák)
- A lengyel külpolitika küzdelmei a keresztesekkel a XIII. századtól a XVI. századig
- A lengyel államszervezet fejlődése: patrimonális monarchia – rendi monarchia

Fogalmak: patrimonális monarchia, rendi monarchia, rendek, parlament, hűbér, feudalizmus rendszere, feudális járadék, kommandáció, hűbéri eskü, seniorátus, immunitas, beneficium, város alapítás, wójt (bíró), patríciusok, városi proletariátus, plebs, burmistrz (polgármester), statútum, magdeburgi jog, privilégium, perszonal unió, háromnyomásos földművelés, céh, gilde, Hanza, felvásárlási és kiadási rendszer, manufaktúra, szkizma, zsinat, investitúra, konkordátum, pontifikátus, kán, iszlám, árumezállítói jog, szerzetesség, pravoszlávok, görög-keleti egyház, patriarchátus, ikon, dinasztikus politika, skolasztika, hét szabad művészet, tomizmus, bulla, eke, teokrácia.

Emeltszintű követelmények:

- *Arabok – az állam megszervezése, hódítások, vallás és kultúra.*
- *A három nagy monoteista vallás; hitelvek és kapcsolatuk a világi hatalommal.*
- *Kereszténység a késő középkorban – krízis, szkizma, eretnekség.*
- *A frank állam – Klodvigtól a Verduni szerződésig – politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális események.*
- *A népvándorlás és hatása az európai történelemre és a középkori világra (például: szlávok, avarok, magyarok, hunok, normannok, bulgárok, mongolok).*
- *Szeldzsuk és oszmán törökök, szerepük a világtörténelemben.*
- *Ellentétek az öröklés körül a középkori államokban.*
- *Telepítés folyamata (város- és falualapítás), az anyagi kultúra emlékei.*

A tanulónak tudnia kell:

- megérteni a Nyugat-európai kultúra univerzális jellegét;

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

- megérteni a vita lényegét a világi hatalom és az egyház között, értékelni a kölcsönös rivalizálásukat;
- ismerni az egyházszakadás körülményeit és a kapcsolatot a nyugati, valamint a keleti egyház között;
- ismerni az egyház szerepét Európa politikai, gazdasági és kulturális életében;
- ismerni az egységes Európa előzményeit (Karolingok, Római Császárság, pápaság);
- megérteni az iszlám politikai, gazdasági, államszervezeti és kulturális jelentőségét a muzulmán világban a keresztény Európával szemben;
- rámutatni a politikai és gazdasági kapcsolatra Kelet-Európa és Lengyelország között;
- megérteni, hogy min alapszik a dinasztikus politika;
- megérteni az államközi uniók megkötésének jellemzőit és következményeit;
- ismerni az államszervezet fejlődésének folyamatát Lengyelországban (a törzsi államtól, a patrimonialis és a rendi monarchián keresztül a nemesi köztársaságig);
- használni és megfelelően alkalmazni a fent említett fogalmakat és terminusokat.

VII. Az újkori világ kezdete

- Az európaiak expanziója – a felfedezések előzményei.
- Gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális változások az Újvilágban és Európában.
- Az arany század az európai kultúrában.
- A reneszánsz ember – új életfilozófia, civilizációs változás a XVI. században.
- Törés a nyugati egyházban, ennek vallási, politikai, társadalmi és kulturális hatásai, a katolikus reform.

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

- Gazdasági-társadalmi és államszervezeti változások a XVI. századi Lengyel Királyságban és a Nagy litván Hercegségben
- Soknemzetiségű, sokvallású állam.
- Lengyel kultúra a reneszánsz idején.

Fogalmak: árforradalom, kvadráns, karavella, reconquista, conquistador, kereskedelmi telep, kompania, tőzsde, váltó, tőkefelhalmozás, prekolumbián civilizáció, major, jobbagység, szimónia, neopotizmus, búcsú, kálvinizmus, lutheranizmus, predesztináció, lelkipásztor, konzisztórium, hitközség, hugenották, puritánok, ökumenizmus, inkvizíció, index, mecénás, heliocentrikus világkép, alkotmány, sejm, sejmik (tartományi gyűlés Lengyelországban), nemesi köztársaság, tartományi gyűlési utasítás, reálunió, lublini unió, nemzeti egyház, interrex, pacta conventa, Articuli Henriciani, interregnum, convocatio, szekularizáció, inkorporáció, Levante, machiavellizmus.

Emeltszintű követelmények:

- *A reneszánsz Európa műalkotásai a lengyel múzeumokban és gyűjteményekben (tekintettel a régió kulturális örökségére).*
- *A prekolumbian civilizációk jellemzői.*
- *A kereszténység terjesztésének pozitív és negatív oldala az Újvilágban.*
- *Nemzetközi kapcsolatok a XVI. századi Európában.*
- *A reneszánsz társadalmi-politikai világnézete (lengyel és európai példák).*

A tanulónak tudnia kell:

- leírni és értékelni, hogy hogyan és miképpen hatottak a földrajzi felfedezések Európa egészére és az Újvilág lakosságára;
- ismerni a specifikumokat a lengyel nemesi köztársaságban;
- ismerni és értékelni a XVI. századi Európa vallási problémáit;
- összehasonlítani a különböző államszervezeti, politikai és gazdasági elképzeléseket;

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

- használni és megfelelően alkalmazni a fent említett történelmi fogalmakat és terminusokat;

VIII. Európa és a világ a XVII. és XVIII. században

- A barokk kultúra – művészet, irodalom, filozófia és tudomány.
- Hatalmi rendszerek modernizációja az európai államokban (abszolút monarchia, parlamentáris monarchia, felvilágosult abszolutizmus, köztársaság).
- A világ gyarmati felosztása és a gyarmati hatalmak születése.
- Felvilágosodás – a fény százada (a felvilágosodás eszméinek hatása a politikai-társadalmi viszonyok átalakulására).
- Gazdaság és társadalom átalakulása Angliában a XVIII. században.
- A polgári társadalom kialakulása például az Egyesült Államokban és Franciaországban (függetlenségi háború, forradalom).
- Lengyelország nagyhatalmi pozíciójának elvesztése a XVII. században (területi veszteségek, gazdasági-társadalmi krízis).
- Barokk és szarmatizmus Lengyelországban.
- Lengyel-szász unió, politikai, társadalmi és gazdasági következmények.
- Az I. Rzeczpospolita vége – Stanisław August Poniatowski uralkodása (kísérletek az állam helyreállítására, Május 3-i Alkotmány, harc a függetlenség védelmében).
- Felvilágosodás Lengyelországban – tudomány, művészet, színház.

Fogalmak: abszolút monarchia, parlamentáris monarchia, felvilágosult abszolutizmus, köztársaság, oligarchia, liberum vetó, anarchia, kozákok, lázadás, felkelés, zendülés, kereszténység védőbástyája, szarmatizmus, haradz, ingerencia, szuverenitás, empirizmus, racionalizmus, merkantilizmus, természeti jog, társadalmi megegyezés, három hatalmi ág, erőegyensúly, ipari forradalom, agrár forradalom, demográfiai robbanás, industrializáció, harmadik rend, forradalom, Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata, burzsoázia, proletariátus, konföderáció, rokosz, alapvető

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

jogok, insurrectio, uniwersał (leirat az országgyűléshez), liberális gazdaságpolitika, disszidens, világiasodás.

Emeltszintű követelmények:

- *Sikerek és kudarcok a lengyelek háborúiban a választott királyok idején.*
- *Harmincéves háború, mint vallási- politikai konfliktus és hatásai.*
- *A nemesi köztársaságtól a mágnások oligarchiájáig – a Rzeczpospolita államszervezetének átalakulása a XVIII. században.*
- *A történelmi tény és a művészeti fikció között (regény, színház, történelmi film).*

A tanulónak tudnia kell:

- megérteni és megfelelően alkalmazni a fogalmakat az államszervezetre és a politikai életre vonatkozólag – abszolút monarchia, felvilágosult abszolutizmus, alkotmányos monarchia, köztársaság;
- megvilágítani a XVII. századi lengyel kultúra specifikumát (szarmatizmus);
- elemezni és értékelni a lengyel állam megmentéséért folyó XVII. századi harcok eredményeit;
- ismerni a Kormányrendelet (Május 3-i Alkotmány) eredetét és tartalmát, valamint jelentőségét az európai és a lengyel történelemben;
- megfelelő kritikával elemezni Lengyelország szétesésének okait és következményeit;
- világosan értelmezni az életbelépett változások folyamatát az ipari forradalom, az amerikai függetlenségi háború és a nagy francia forradalom eseményein keresztül;
- összehasonlítani a felvilágosodás idejében született államszervezeti, politikai és társadalmi koncepciókat;
- rámutatni a lengyel és az európai kultúra összekapcsolódására;

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

- használni és megfelelően alkalmazni a fent említett történelmi fogalmakat és terminusokat.

IX. A XIX. századi Európa és a világ

- Napóleon hatása Európára – területi, államszervezeti, gazdasági és társadalmi változások.
- Napóleon ígérete, a lengyel remények és a valóság (Légiók, Varsói Hercegség).
- Európa története a bécsi kongresszustól a Népek Tavaszáig – politikai rend, gazdasági és társadalmi változások, a politikai burzsoázia ambíciói.
- A XIX. század második felének gazdasága és társadalma Európában és a világon, a politikai élet fejlődésére gyakorolt hatásai (demokratizáló folyamatok és a parlamentarizmus).
- Politikai és gazdasági rivalizálás Európában és a világon a XIX. század második felében és a XX. század elején.

Fogalmak: a franciák császára, napóleoni rendszer, restauráció, legitimizáció, balance of power, erőegyensúly, Szent Szövetség, ideológia, liberalizmus, konzervativizmus, nacionalizmus, antiszemitizmus, pánszlávizmus, pángermánizmus, cionizmus, anarchizmus, társadalom tudomány, parasztmozgalom, szocializmus, marxizmus, nemzeti mozgalom, pártrendszer, gyarmat, domínium, szecesszió, abolícionizmus, tudomány és technika forradalma, kis- és nagynémet koncepció, emancipáció, Népek Tavasz, imperializmus, internacionalizmus

Emeltszintű követelmények:

- *Az Egyesült Államok a XIX. század második felében, a betelepülés befejeződése és az expanzió kezdete Ázsiában és Amerikában.*
- *A tudomány és technika forradalma és eredményei a gyakorlatban.*
- *Változások Európa térképén – német és olasz egység megteremtésének folyamata*

X. Lengyel területek a XIX. században

- *A politikai helyzet és a gazdasági-társadalmi változások a bécsi kongresszus után.*
- *Az 1830-1864-es évek lengyel felkelései európai kontextusban.*
- *Lengyelek emigrációban: politikai, kulturális tevékenység.*
- *A megszállók politikája a lengyel társadalommal szemben a XIX. század második felében.*
- *Különböző lengyel magatartások a megszállók politikájával szemben és a függetlenség problémája.*
- *Új lengyel társadalom kialakulása és a politikai pártok létrejötte*

Fogalmak: uwłaszczenie (1864-es földosztás), legális ellenzék, konspiráció, összeesküvés, oroszosítás, germanizáció, autonómia, önkormányzat, lojalizmus, organikus munka, asszimiláció, politikai emigráció és haszonelvű emigráció, Kulturkampf, újoncozás, fehérek, vörösök, manifesztúra, értelmiség, varsói és krakkói történelmi iskola.

Emeltszintű követelmények:

- *A januári és a novemberi felkelés összehasonlító elemzése.*
- *A történelmi hagyomány hatása a lengyel kultúrára a XIX. században.*
- *Az értelmiség szerepe a lengyel társadalmi életben a XIX. század második felében.*

A tanulónak tudnia kell:

- bemutatni a térképen a területi változásokat Európában és a világon;
- ismerni a főbb eszmeáramlatokat és ideológiákat, valamint ezek hatását a pártrendszerek kialakulására;
- rávilágítani arra, hogy az európai történelem eseményei milyen hatással vannak a lengyel történelemre;

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

- ismertetni és értékelni a nemzeti felkelések előzményeit és következményeit;
- ismerni a lengyel kultúra vívmányait a XIX. században;
- beszámolni a tudományos felfedezések előzményeiről és következményeik hatásáról az emberiségre;
- rávilágítani a legnagyobb nemzetközi konfliktusok előzményeire és következményeire a tárgyalt korszakban.

XI. A nehéz XX. század

1. Európa és a világ 1939-ig.

- Az első világháború – okok, jellege, következmények.
- Az orosz forradalom és jelentősége.
- A lengyel ügy az I. világháború előtt és a háború közben.
- A versailles-i és a washingtoni rendszer – „Új Európa”, új problémák.
- A totalitárius utópia a gyakorlatban – olaszok, németek, szovjetek.
- Gazdasági és társadalmi problémák a két világháború között.
- A világ célba veszi a háborút – legfontosabb konfliktusok a harmincas években.

Fogalmak: hármasszövetség, háromhatalmi egyezmény, állóháború, villámháború, revizionizmus, népszavazás, balkáni egyház, bolsevikok, mensevikek, totális rendszer, tekintélyelvű rendszer, fasizmus, náciizmus, kommunizmus, militarizmus, Komintern, kollektivizáció, kulák, NEP, rasszizmus, sztálinizmus, tervgazdaság, kolhoz, monopolizáció, árrolló, New Deal, intervenció, etatizmus, egyenlőség, versailles-i béke felrúgása, nürnbergi törvények, GULAG, koncentrációs tábor, NKVD, Gestapo, élettérelmélet, Népszövetség, demilitarizáció, remilitarizáció, háborús jóvátétel, Anschluss.

2. A II. Lengyel Köztársaság

- A lengyel állam kiépítése 1918-1922 – határproblémák, államszervezet, hatalom.

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

- A II. Lengyel Köztársaság nemzetiségi, társadalmi és gazdasági problémái.
- Az államszervezet átalakulása a II. Lengyel Köztársaságban és Európában.
- Lengyelország bel- és külpolitikája a két világháború közötti Európában.
- Az elért eredmények és balsikerek belpolitika, külpolitika, gazdaság és kultúra területén a II. Lengyel Köztársaságban.

Fogalmak: föderáció és inkorporáció, a Visztula menti csoda, Curzon-vonal, népszavazás, dekrétum, törvényhozó országgyűlés, Kis Alkotmány, választási eljárás, szanáció, nemzeti kisebbség, Lengyelország hintapolitikája, vámháború, Centrolew (Középbál).

3. A világot bekerítő totális háború

- Hadműveletek és fordulópontok a II. világháborúban.
- Diplomáciai tevékenység – A Hitler-ellenes koalíció megszületése.
- A biológiai megsemmisítés, a holokauszt, a kényszermunka-táborok kihasználása a gazdaságban.
- Terror és erőszak a lengyel területeken a II. világháború idején.
- A lengyel államiság fennmaradása a megszállás idején.
- Moszkva és London között – diplomáciai és fegyveres harcok a lengyel terület feletti hatalomért.

Fogalmak: holokauszt, megsemmisítés, gettó, kényszermunka, koalíció, Land-Lease Act, Atlanti Charta, a három nagy, satelit államok, totális háború, atombomba, földalatti állam, diverzáns akció.

4. A világ megosztása a vasfüggönnyel

- A hidegháború eredete és jellege.
- Technika és tudomány fejlődése és az erkölcsi változások.
- A két ideológiai rendszer gazdasági és katonai blokkjai.

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

- A vallás szerepe a XX. századi társadalmakban (a katolikus egyház és az iszlám).
- Dekolonizáció és a volt gyarmatok gazdasági és politikai problémái.
- „Nemzetek Ősze” – új fejezet Európa és a világ történetében.
- A lengyel történelem főbb szakaszai 1944-1989 között.
- A politikai élet, a társadalom, a gazdaság és a kultúra szovjetizálása.
- A katolikus egyház szerepe a Lengyel Népköztársaságban.
- A hatalommal szemben álló ellenzék és kísérlet a rendszer fenntartására a hetvenes-nyolcvanas években.
- A kommunista rendszer szétesése – gazdasági és politikai krízis, Kerekasztal, az ellenzék sikere a választásokon.
- A Harmadik Lengyel Köztársaság kiépítése.

Fogalmak: hidegháború, Marshall-terv, csillagháborús terv, Berliini fal, NATO, Varsói Szerződés, KPZR 20. kongresszusa, dekolonizáció, apartheid, popkultúra, nemzetek ősze, dekommunizáció, Európa újraegyesülése, Római Szerződés, Maastrichti Szerződés, peresztrojka, glasznosztj, Európai Unió, globalizáció, pacifizmus, enciklika, II. Vatikáni Zsinat, Greenpeace, szovjetizáció, propaganda, termelési verseny, Visztula akció, parcellázás, államosítás, referendum, plénum, PZPR (Lengyel Egyesült Munkáspárt, LEMP), KC (Központi Bizottság, KB), Szolidaritás, hadiállapot, Kerekasztal, párt névjegyzék, kis stabilizáció, hazafias papok, szocialista realizmus, PGR (Állami Gazdaság, ÁG), privatizáció, reprivatizáció, második körforgás, Szabad Európa Rádió, jobboldali – nacionalista elhajlás, enyhülés, sztrájk, leláncolt kultúra, visszatelepülés, kényszerelosztó gazdaság, rehabilitáció.

Emeltszintű követelmények:

- *A kommunizmus exportja Európán kívülre – az utópia megvalósulása a valóságban.*
- *A világgazdasági, vallási, etikai és társadalmi problémái a II. világháború után.*

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

- *Homo szovjetikus* – a kommunizmus öröksége.
- *Maastrichti Szerződés* – euró-támogatók, euró-szkeptikusok.

A tanulónak tudnia kell:

- ismerni a totalitárius rendszerek jellemzőit és működésük alapjait;
- rávilágítani a politikai harcok mechanizmusaira;
- ismerni a világméretű konfliktusok előzményeit és következményeit;
- ismerni a legfontosabb intézményeket és módszereket, ezek hatékonyságát a nemzetközi konfliktusok megoldásában;
- ismerni és elemezni az európai integráció és dezintegráció kialakulásának folyamatát;
- ismerni a legfontosabb politikai eseményeket Lengyelország és a világ XX. századi történetében;
- rávilágítani a Második Lengyel Köztársaság államszervezetének változására az európai államszervezetek átalakulásának tükrében a XX. században;
- rámutatni az európai és lengyel kultúra közös pontjaira;
- összehasonlítani az államszervezeti, politikai és gazdasági koncepciókat;
- megérteni azon nemzetek és egyének tragédiáját, akik belekeveredtek a nagyhatalmi politizálásba;
- rámutatni a globalizáció tendenciájára.

A KÖVETELMÉNYEK TELJESÍTÉSE UTÁNI VÁRHATÓ EREDMÉNYEK

A középiskola befejezése utána a tanulónak tudnia kell:

- átlátni és értelmezni a történelmi jelenségek és események értékelésében meglévő különbségeket;
- elhelyezni az eseményeket térben és időben, történeti földrajzi ismeretek felhasználásával;
- könnyedén használni a történelmi térképeket;
- ismerni és alkalmazni a történelemi és földrajzi fogalmakat;
- megfelelő forráskritikával élni;
- rámutatni a történelmi események mozgatórugóira (gazdaság, társadalom, állam);
- megérteni a gazdasági, politikai és kulturális jelenségek viszonyrendszerét;
- ismerni a civilizáció fejlődésének nagyobb állomásait;
- ismerni az egyes történelmi időszakok jellemzőit;
- megérteni a multikulturális világot – a különböző kultúrákat, vallásokat és a népek közötti különbségeket;
- ismerni az általános értékeket, az emberiség által elért eredményeket;
- észrevenni az emberiségre leselkedő veszélyt, amelyet a más kultúrák iránti tisztelet hiánya, az intolerancia, a nacionalizmus és a totalitárius rendszerek jelentenek;
- használni a különböző információforrásokat, kritikusan szemlélni a történetírásban megjelenő különböző nézőpontokat;
- megérteni, hogy egyes személyek illetve társadalmi csoportok – a múltban vagy manapság – különböző módon értelmezik a történelmet, ismerni konkrét példákat;

Bedő Orsolya: A lengyel történelemérettségi

- írásban vagy szóban reflektálni történelmi kérdésekre, különös tekintettel a friss tudományos kutatások eredményeire;
- prezentálni egy bizottság előtt a saját munkáján alapuló eredményeket, egyúttal megvédeni a saját véleményét;
- építő jellegű, szakértői kérdéseket feltenni, kutatni, saját módszerrel tanulni;
- használni a megszerzett tudást és rátermettséget a társadalmi életben.